

PHÁT TRIỂN TƯ DUY SÁNG TẠO CHO HỌC VIÊN TRƯỜNG CAO ĐẲNG CẢNH SÁT NHÂN DÂN II TRONG QUÁ TRÌNH HỌC TẬP

Trung úy, CN. Nguyễn Trọng Phú *

Tóm tắt nội dung: Công cuộc đổi mới của đất nước đã và đang đặt ra cho ngành Giáo dục và Đào tạo nhiệm vụ to lớn và hết sức nặng nề đó là đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Để thực hiện nhiệm vụ này, bên cạnh việc đổi mới mục tiêu, nội dung chương trình và sách giáo khoa ở mọi bậc học, chúng ta đã quan tâm nhiều đến việc đổi mới phương pháp dạy học. Một trong những biện pháp để nâng cao chất lượng dạy và học đó là phát triển phương pháp dạy học theo hướng phát huy tư duy sáng tạo của người học. Tuy nhiên, thực trạng dạy và học ở Trường Cao đẳng Cảnh sát nhân dân II (CĐ CSND II) đã và đang chưa thực sự đáp ứng nhu cầu này. Để góp phần hạn chế những bất cập trong dạy và học ở Trường CĐ CSND II, cụ thể là hạn chế sự phát triển tư duy sáng tạo của học viên, bài nghiên cứu khuyến nghị một số vấn đề cần cải thiện cho cả học viên, giáo viên và nhà trường để phát huy hơn nữa tính sáng tạo trong quá trình học tập người học.

Hiện nay, lãnh đạo Đảng, Nhà nước, lãnh đạo các cấp của ngành Giáo dục và Đào tạo, các Nhà nghiên cứu, các Nhà giáo đều khẳng định vai trò quan trọng và sự cần thiết của việc đổi mới phương pháp dạy học nhằm nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện của Nhà trường. Điều này đã được thể chế hóa trong Luật Giáo dục: “*Phương pháp giáo dục phải phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động, tư duy sáng tạo của người học; bồi dưỡng cho người học năng lực tự học, khả năng thực hành, lòng say mê học tập và ý chí vươn lên*”. Nghị quyết Đại hội lần thứ XI của Đảng cũng đã khẳng định: “*Thực hiện đồng bộ các giải pháp phát triển và nâng cao chất lượng giáo dục, đào tạo. Đổi mới chương trình, nội dung, phương pháp dạy và học theo hướng hiện đại; nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện, đặc biệt coi trọng giáo dục lý tưởng, đạo đức, năng lực sáng tạo, kỹ năng thực hành, tác phong công nghiệp, ý thức trách nhiệm xã hội*”. Để tạo ra những con người lao động mới có năng lực sáng tạo cần có một phương pháp dạy học mới để khơi dậy và phát huy được tư duy sáng tạo của người học.

1. Nhận thức chung về “tư duy sáng tạo”

Vậy “tư duy sáng tạo” là gì? Quy luật phát triển của năng lực tư duy sáng tạo như thế nào? Làm thế nào để rèn luyện và phát triển năng lực tư duy sáng tạo? Vấn đề đặt ra là đề ra những biện pháp cụ thể, để thực hiện và có tính thực tiễn dạy học cao để giáo viên có thể giúp học viên và phát triển năng lực tư duy sáng tạo để học tập và làm việc tốt hơn.

Nói đến tư duy là nhắc đến quá trình xác lập những liên hệ giữa các tri thức về thực tại và xây dựng những tri thức mới. Tư duy sáng tạo theo cách hiểu thông thường là một dạng hoạt động trí tuệ cấp cao mà kết quả tìm ra cái mới. Tư duy sáng tạo giúp cho con người có được những tri thức mới về thế giới, sáng tạo ra những phương thức hành động mới trong hoạt động thực tiễn. Tư duy sáng tạo bao gồm những đặc trưng cơ bản sau:

Một là, tư duy sáng tạo là sự vận dụng có hiệu quả những tri thức, kỹ năng, kỹ xảo của cá nhân sang một tình huống mới. Chúng ta

* Giáo viên Bộ môn NVCS - T39

biết rằng mỗi con người đều có những kiến thức nhất định về thế giới, có những kỹ năng, kỹ xảo nhất định trong hoạt động thực tiễn và có thể vận dụng có hiệu quả vào trong các tình huống xảy ra. Tuy nhiên, việc vận dụng các tri thức, kỹ năng, kỹ xảo đó vào những tình huống mới đạt hiệu quả tốt thì cần phải có sự sáng tạo của tư duy của chính con người đó. Điều này đặt ra trong quá trình học tập trong nhà trường, học viên một mặt được sự trang bị kiến thức của giáo viên, mặt khác cần phải nâng cao khả năng tư duy sáng tạo của mình vận dụng vào thực tiễn một cách phù hợp.

Hai là, tư duy sáng tạo là khả năng phát hiện những vấn đề mới, tìm ra cách tiếp cận mới trong các điều kiện quen biết. Điều này có nghĩa là: con người tuy đã quen với môi trường, điều kiện này hay điều kiện, môi trường khác nhưng vẫn có thể có khả năng, năng lực nhìn ra vấn đề mới. Vấn đề mới có thể là một cách tiếp cận độc đáo, một câu hỏi về bản chất; hay sử dụng một đối tượng nào đó vào chức năng, công dụng mới... Do đó, bên cạnh việc học tập tốt những kiến thức đặc thù chuyên ngành của mình thì học viên cần phải tham khảo tài liệu bổ sung kiến thức về các chuyên ngành khác trong chương trình đào tạo của nhà trường như công nghệ thông tin, ngoại ngữ để có cái nhìn tổng quát và toàn diện về mặt kiến thức lý luận, phục vụ cho công tác trong thực tiễn sau khi ra trường.

Ba là, tư duy sáng tạo là khả năng nhìn thấy cấu trúc của đối tượng đang nghiên cứu. Đó là khả năng phát hiện một cách nhanh chóng các mối liên hệ giữa các bài học, sắp đặt một cách logic các kiến thức. Chẳng hạn trong hoạt động nghiệp vụ trinh sát, khả năng này của tư duy là cơ sở cho việc khám phá sự thật khách quan của vụ án một cách nhanh chóng và chính xác.

Bốn là, tư duy sáng tạo là khả năng kết hợp các kiến thức lý luận, gắn kết lý luận áp dụng vào thực tiễn đạt hiệu quả cao. Trong thực tế, sẽ có các tình huống đột xuất xảy ra mà

những lý luận đã được học chưa kịp truyền tải tới học viên, bởi vậy để khuyến khích sự sáng tạo của học viên, nhà trường đã có tổ chức cho học viên đi kiến tập ở các địa phương. Trong điều kiện thuận lợi đó, bản thân mỗi học viên cần phải nỗ lực cố gắng học hỏi kinh nghiệm của những người đã trải qua công tác thực tế nhiều năm, có nhiều kinh nghiệm.

Trên đây là một số đặc trưng cơ bản của tư duy sáng tạo. Từ việc nghiên cứu các đặc trưng trên chúng ta có thể thấy rõ rằng: tư duy sáng tạo có một vai trò hết sức quan trọng trong mọi lĩnh vực của con người. Trong hoạt động học tập, tư duy sáng tạo là cơ sở cho học viên lĩnh hội kiến thức một cách thuận lợi và vững chắc; đồng thời giúp họ có phương pháp tự học, tự nghiên cứu, làm cơ sở cho việc học tập suốt đời.

2. Một số bất cập trong dạy và học ở Trường Cao đẳng Cảnh sát nhân dân II

Về phía học viên: Trạng thái thụ động của học viên trong quá trình học tập còn khá phổ biến, dẫn đến hiện tượng giáo viên lên lớp dạy cái gì thì học viên học cái đó, ít có sự chủ động, sáng tạo trong học tập, khả năng tự nghiên cứu mở rộng kiến thức và thực hành kiến thức của học viên còn hạn chế, nhất là học viên là chiến sĩ nghĩa vụ và cán bộ đi học. Ngoài ra, nhiều học viên chưa tận dụng hết thời gian tự học để nghiên cứu mở rộng hoặc thực hành kiến thức nên kiến thức thực tế và kỹ năng nghề nghiệp của học viên các chuyên ngành còn hạn chế. Nguyên nhân chính của những hạn chế trên đó là học viên vẫn quen với cách học ở phổ thông, chưa biết hoặc lúng túng trong thực hiện phương pháp học ở cấp trung cấp và cao đẳng.

Về phía giáo viên: Một số giáo viên vẫn còn thực hiện phương pháp dạy “đọc chép” hoặc “nhìn chép” (nhìn slide Powerpoint), dẫn đến sự thụ động của học viên trong học tập, việc giảng viên vận dụng đa dạng các phương pháp dạy học chưa phổ biến trong tất cả các bài giảng, chủ yếu được thực hiện trong các bài dạy giỏi. ngoài ra, một số giáo viên thực hiện đổi mới phương pháp dạy học chủ yếu bằng “Powerpoint hóa”

trong giảng dạy, thực chất là thay giáo án chữ viết trên giấy bằng giáo án chữ trong các slide Powerpoint trên màn hình, chưa thật sự đổi mới phương pháp dạy học. Bên cạnh đó, trong quá trình học tập, học viên chưa có nhiều cơ hội tiếp cận với thực tế hoạt động nghiệp vụ liên quan đến nghề nghiệp được đào tạo. Một vấn đề nữa là, nhiều giáo viên giao nhiệm vụ tự học cho học viên chủ yếu theo hướng ôn lại bài học, ít giao bài tập tình huống có vấn đề cho học viên giải đáp trong tự học. Cuối cùng, việc ra các câu hỏi thảo luận, thực hành, hay các đề thi kiểm tra phần lớn mang tính chất tái hiện kiến thức cũ hơn là vận dụng những kiến thức đó và giải quyết các vấn đề trong thực tế hay tạo ra các yếu tố tranh luận. Điều này dẫn đến việc tiếp thu kiến thức rất thụ động, mang tính học thuộc lòng, dần dần nhận thức của học viên bị bó hẹp trong sách giáo khoa, tư duy sáng tạo khó có cơ hội phát triển.

Về phía nhà trường: học viên chưa được tổ chức nhiều hình thức học tập đa dạng để gắn lý luận và thực tiễn. Điều kiện học tập còn bất cập như tài liệu học tập thiếu, chưa phong phú, phương tiện công nghệ thông tin ít, chưa đáp ứng yêu cầu học tập của học viên. Hiện việc tiếp cận với kiến thức mới trên phương tiện thông tin đại chúng và Internet là khá hạn chế.

3. Một số khuyến nghị

Một là, đối với học viên, để phát triển tư duy sáng tạo trong quá trình học tập, bản thân mỗi học viên cần thực hiện tốt một số phương pháp sau đây:

- Hoàn thiện, coi trọng, nâng cao chất lượng tự học của học viên. Tự học là hình thức học tập độc lập của người học nhằm giải quyết các nhiệm vụ học tập đặt ra. Trong hình thức tự học, học viên tự lực giải quyết các nhiệm vụ nhận thức, phải có sự nỗ lực rất lớn về mặt trí tuệ. Muốn vậy, học viên phải đảm bảo về mặt thời gian cho việc tự học; đảm bảo về tài liệu học tập và các phương tiện phục vụ cho tự học...

- Học hỏi, tiếp cận các khoa học kỹ thuật về công nghệ. Với môi trường đào tạo tập trung,

việc học viên tiếp cận với các khoa học về công nghệ là cần thiết để khi ra trường học viên không bị lúng túng trong xử lý các tình huống trong thực tiễn. Học viên cần nhiệt tình tham gia các lớp tin học, các lớp ngoại ngữ do Nhà trường tổ chức.

Hai là, đối với giáo viên, để giúp cho học viên phát triển tư duy sáng tạo trong học tập thì trong quá trình giảng dạy, giáo viên nên:

- Tiếp tục hoàn thiện các phương pháp dạy học truyền thống.

Thực hiện đổi mới phương pháp dạy học theo hướng phát huy tính tích cực, sáng tạo là một phương pháp đúng trong việc đổi mới phương pháp dạy học. Tuy nhiên, việc xác định đổi mới phương pháp dạy học theo hướng trên không có nghĩa là chúng ta coi nhẹ hoặc không sử dụng các phương pháp dạy học truyền thống và ngược lại, chúng ta phải tiếp tục hoàn thiện các phương pháp dạy học đó. Điều này xuất phát từ những lý luận sau đây:

Trong hoạt động trí tuệ của con người nói chung, hoạt động trí tuệ của học viên trong quá trình học tập nói riêng thì quá trình tái hiện và sáng tạo luôn có mối quan hệ chặt chẽ với nhau, tác động qua lại lẫn nhau. Tái hiện là cơ sở, là tiền đề cho tư duy sáng tạo. Quá trình sáng tạo chỉ có thể xảy ra khi có những khái niệm, dữ liệu cần thiết. Những khái niệm, dữ liệu đó là tiền đề, là điểm xuất phát cho tư duy sáng tạo. Tất nhiên, để có những tiền đề đó chỉ thông qua con đường tái hiện.

Mặt khác, các phương pháp dạy học theo kiểu thông báo tái hiện đã được sử dụng từ rất lâu trong quá trình dạy học ở các nhà trường và đã trở thành thói quen trong quá trình truyền thụ và lĩnh hội của cả giáo viên và học viên. Phương pháp dạy học tích cực sáng tạo tuy đã được áp dụng nhưng vẫn còn mới mẻ đối với quá trình dạy học. Nếu chúng ta nóng vội áp dụng ngay phương pháp dạy học mới sẽ ảnh hưởng không tốt đến quá trình tiếp nhận kiến thức của học viên.

Bởi những lý do đó, đòi hỏi quá trình dạy học nhằm tạo tư duy sáng tạo cho học viên

cần phải hoàn thiện phương pháp dạy học dùng ngôn ngữ, các phương pháp trực quan, các phương pháp dạy học thực hành nhằm trước hết tạo điều kiện cho học viên có sự tái hiện tốt nhất.

- Trong quá trình dạy học giáo viên thường xuyên đặt ra các yêu cầu cao, phù hợp với khả năng của học viên; tăng cường việc nghiên cứu, ứng dụng các phương pháp dạy học tích cực, sáng tạo vào quá trình dạy học.

Chúng ta đã biết khoa học luôn vận động phát triển, do đó, giáo viên một mặt không phủ nhận vai trò của phương pháp dạy học truyền thống, mặt khác cần phải đầu tư, nghiên cứu, ứng dụng các phương pháp mới tích cực trong quá trình giảng dạy. Sử dụng đa phương pháp dạy học như: Phương pháp thảo luận nhóm, phương pháp đóng vai, phương pháp tình huống... nhằm tạo cho học viên tham gia, giải quyết các tình huống giúp cho học viên phát triển kỹ năng hoạt động trí tuệ như: Phân tích, tổng hợp, so sánh, khái quát tổng hợp hóa, trừu tượng hóa...

Bên cạnh đó, không thể thiếu trong quá trình dạy học để phát triển tư duy sáng tạo của học viên là tạo ra các trạng thái khó khăn trong quá trình lĩnh hội kiến thức của người học để tạo sự hứng thú, say mê trong học tập. Tuy nhiên, cần phải lưu ý không nên đặt ra các yêu cầu quá cao so với khả năng của học viên, tránh việc học viên bị quan chán nản hoặc đặt ra các nhiệm vụ học tập quá dễ dẫn đến sự chủ quan coi thường việc học và tất yếu dẫn đến sẽ không có tác dụng trong phát triển tư duy sáng tạo cho học viên. Để đặt ra được các yêu cầu phù hợp, chúng ta cần phải nắm chắc được trình độ của mỗi học viên trong lớp, thường xuyên đặt ra các yêu cầu học tập từ dễ đến khó, từ đơn giản đến phức tạp....

- Đổi mới cách đưa ra các câu hỏi thảo luận, bài tập theo hướng phát huy tư duy sáng tạo và độc lập suy nghĩ của học viên.

Vì hiện nay các câu hỏi thảo luận, bài tập phần lớn chỉ mang tính tái hiện kiến thức cũ nên các giờ thảo luận, bài tập chưa thực sự sôi nổi.

Để phát triển tư duy sáng tạo của học viên, giáo viên nên đưa ra các câu hỏi mở, mang tính tranh luận. Ví dụ như: Có nên hợp pháp hóa hoạt động mại dâm hay hợp pháp hóa việc sử dụng cần sa trong thực tế hay không? Sau đó giáo viên chia lớp học theo hai nhóm, và mỗi nhóm tự tìm các lý lẽ, bằng chứng thực tiễn để bảo vệ quan điểm của mình. Nói chung, việc đặt ra các câu hỏi thảo luận và bài tập nên đặt người học ở quan điểm đa chiều, hơn là phiến diện một chiều, chỉ có “đúng” hoặc “sai” như phương pháp giáo dục hiện nay chúng ta đang áp dụng.

- Đổi mới trong việc kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học viên, coi trọng và nâng cao chất lượng tự học của học viên.

Kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học viên là một trong những khâu quan trọng của quá trình dạy học. Thông thường việc đánh giá kết quả học tập của học viên thường dựa vào mức độ ghi nhớ, tái hiện những tri thức đã học. Tiêu chí đánh giá như trên là chưa thỏa đáng, chưa kích thích được sự sáng tạo trong tư duy của học viên. Do vậy bên cạnh việc đánh giá kết quả học tập dựa vào ghi nhớ, tái hiện kiến thức còn phải căn cứ vào tính sáng tạo của học viên như: cách tiếp cận vấn đề, cách lập luận, cách diễn đạt các vấn đề, cách xử lý các tình huống... Vận dụng tổng hợp các phương pháp kiểm tra đánh giá nhằm đánh giá công bằng, chính xác kết quả học tập của học viên. Tạo điều kiện thuận lợi cho học viên tiếp cận với những kiến thức mới, khuyến khích học viên đọc các tài liệu tham khảo cũng là một phương pháp phát triển tư duy sáng tạo của học viên... và để khuyến khích được niềm đam mê học tập của học viên thì chúng ta cần phải coi trọng, nâng cao chất lượng học của học viên bằng nhiều phương pháp như: tạo điều kiện về mặt thời gian, tổ chức các lớp tự học, phòng thực hành....

Ba là, đối với Nhà trường, để góp phần thay đổi phương pháp dạy và học theo hướng phát triển tư duy sáng tạo của người học, Nhà trường nên:

- Cần tổ chức nhiều hơn các hình thức

học tập cho học viên, vừa học lý thuyết trên lớp vừa tổ chức thường xuyên các học động ngoại khóa như đi tham quan, kiến tập sau khi học xong các học phần lớn như chính trị, pháp luật, nghiệp vụ cơ sở. Trong quá trình tham quan kiến tập, nhà trường chủ động xây dựng kế hoạch cụ thể với Công an đơn vị địa phương để xây dựng các tình huống giả định (tốt nhất là có thật trong thực tế và đã được giải quyết thành công) để học viên tự tư duy tìm ra các phương án giải quyết các tình huống trên.

- Ngoài ra, Nhà trường cần tiến tới xây dựng thư viện điện tử, bổ sung thêm các đầu sách, tài liệu tham khảo các lĩnh vực liên quan đến công tác Công an. Việc lập nhóm dịch thuật các tài liệu nước ngoài (như Học viện cảnh sát) để làm tài liệu tham khảo cho giáo viên và học viên cũng rất cần thiết, bởi vì nghiên cứu nhiều kênh thông tin, tài liệu khác nhau sẽ góp phần nâng cao đáng kể tầm hiểu biết cũng như tư duy của người đọc.

- Cuối cùng, Nhà trường nên triển khai hệ thống Internet miễn phí cho học viên như các

trường Công an khác đã thực hiện, đồng thời lắp đặt hệ thống truyền hình cáp để học viên có thể thường xuyên theo dõi các tin tức chính trị, pháp luật, đặc biệt là kênh ANTV, để cập nhật thường xuyên những kiến thức nghiệp vụ, các tình huống đấu tranh trong thực tiễn, cũng như những bài học kinh nghiệm rút ra. Thực vậy, được tiếp cận thông tin từ Internet và kênh thông tin đại chúng khác sẽ giúp học viên phát triển tư duy sáng tạo từ việc học tập những tinh hoa kiến thức từ những kênh thông tin phong phú này.

Trên đây là một số phương pháp nhằm phát triển tư duy sáng tạo của học viên trong trường, việc phát triển tư duy sáng tạo là một nhiệm vụ không chỉ của cá nhân mỗi học viên mà còn mục tiêu trong quá trình giảng dạy của giáo viên và của nhà trường. Do vậy chúng ta cần thường xuyên quan tâm chú trọng việc phát triển tư duy sáng tạo của học viên nhằm đào tạo được những chiến sĩ Cảnh sát nhân dân vừa có đủ phẩm chất đạo đức vừa có đủ năng lực để hoàn thành xuất sắc mọi nhiệm vụ, phục vụ cho cuộc sống bình yên của nhân dân. /.